

Мирослав Младеновић
Универзитет у Београду
Факултет безбедности

УДК: 327(5/9)
Оригиналан научни рад
Примљен: 14. 11. 2011.

Јелена Пономарева
Московски државни институт
за међународне односе
МСП Русије – МГИМО

КИНА-АМЕРИКА-РУСИЈА: ГЛОБАЛНИ ТРОУГАО 21. ВЕКА *

Распад Источної блока није зауставио динамику развоја нових центара моћи. Крах билатерализма само је разоткрио позорницу на којој се одиграва беспошtedна борба различитих субјеката за jaчање социјалне утицаја у међународним односима. У контексту регионалних сила, у том смислу је посебно изражен пример НР Кине која има огроман потенцијал у људству, индустрија је у експанзији и има видно ојачану војну ефективу. Након брзог придруживања бивших чланица Варшавског уговора некадашњем противничком табору, наступиле су нове тензије на релацији Русија и САД. Престанак Хладног рата донео је и престанак конфронтација, али се међународна заједница суочила са неопходношћу да преуреди односе између субјеката и да створи нове, универзалније и трајније безбедносне механизме. Чини се да је у реалним околностима, за стабилности међународне заједнице, најприхватљивији модел глобалног пројекта чија би тема представљали: САД, РФ и НР Кина. Разлози његовог постојања проистичу из специфичних потенцијала које поседују ове државе: САД као моћан технолошки, војни и политички центар; РФ, као светско складиште и НР Кина, као светска мануфактура. Упркос чињеници да све три стране пројекта имају своје специфичне и, у многим елементима, супротстављене интересе, то би могао да буде најбољи мали систем кочница и равнотеже у међународним односима.

Кључне речи: НР Кина, САД, Русија, глобализација, безбедности, сарадња

* Овај рад је резултат пројекта, број III 47029 под називом „Рентабилни избор нових технологија и концепција одбране кроз друштвене промене и стратешке оријентације Србије у 21. веку”. Пројекат финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије а руководилац пројекта је проф. др Момчило Милиновић.

* * *

За последњих 20 година свет се озбиљно променио али промене нису ишле у позитивном смеру. Рушење биполарног система и успостављање хегемоније једног блока, НАТО блока, на челу са САД, не само да није довело до успостављања стабилнијих и безбеднијих међународних односа, већ је, напротив, довело до највеће несигурности и неизвесности од Другог светског рата. После нестанка *конџурбаланса*, дошло је до отвореног политичког, економског па и директног војног мешања земаља Алијансе у суверенитет многих земаља. Довољно је подсетити се НАТО агресије над Савезном Републиком Југославијом, Авганистаном, Ираком, сада Либијом, како би се констатовао круцијалан поремећај у доскорашњем систему међународних односа. Као резултат оваквог стања, дошло је до глобалног раста конфликтног потенцијала у свету.

Поред тога, савремени свет нашао се и пред новим, до тада непознатим претњама. Међу њима, најзначајније су: неконтролисана ескалација оружаних конфликта, глобална економска криза, међународни тероризам, распрострањање атомског и другог наоружања за масовно уништавање, енормни пораст наркотрафика, нелегалне миграције - које повремено прерастају у трговину робљем, невероватан пораст трговине људским органима – а тиме и отмица људи баш у ту сврху, пиратерија, криминализација различитих области живота итд.

Овом, свакако не коначном списку, треба додати и техногене катастрофе и еколошке проблеме који попримају планетарни карактер и утичу на генералну промену климе и погоршање квалитета људског живота. Све наведене чињенице говоре о несавршености и нецелисходности модела једнополарног света и о немогућности управљања глобалном заједницом из једног центра. Чврстина и способност саморазвитка сваког система одређује се на основу постојања његових противтежа. Још су творци такозваних уговорних теорија упозоравали да је власт склона изопачењима и да је, због тога, неопходно стварање система *кочница и равнотеже* како би управљање заједницом могло да функционише неарбитрарно, предвидиво и стабилно. У оквиру светског система, такве противтеже могу да буду само *центири моћи* којих, истовремено, не може бити превише, јер би у том случају дошло до хаоса. Према томе, перспектива развоја класичног вишеполарног/полицентричног модела, делује веома несигурно. Могући модел, па и тенденција које се јавља у међународним односима, јесте могућност развоја неког вишестепеног динамичног међународног поретка, чију би основу представљао *глобални троугао*: Кина, Русија и САД. Које су основе овакве претпоставке?

САД су, неоспорно, информационо-финансијски, научно-технички и војно-политички *центар света*. Без обзира на бројне актуелне проблеме, оне ће то свакако остати и у наредном периоду. Кина, као најмногуљуднија земља (према

званичним подацима, има преко 1,3 милијарде становника, *National Bureau of Statistics of China, 2011*), са својим укупним потенцијалима и прогресивним привредним растом све више прераста у главну *свејску радионицу*. Истовремено, Русију многи сматрају *свејским мајацином*, пошто је на њеној територији (укључујући мора, океане и шелфове), по различитим оценама, сконцентрисано од четвртине до чак трећине залиха укупног светског рудног богатства. При томе, у оквиру граница Руске Федерације (РФ), која по величини територије заузима прво место у свету и захвата 14% светског копно, живи само око 2% становништва планете. Дакле, свака земља потенцијалног *глобалног њроула*, може бити, по одређеном критеријуму, противтежа другим двома, с обзиром да свака има своје конкретно место и значајну улогу у функционисању глобалног система. У одређеним условима, овакав однос противтеже могао би да прерасте у основу неке нове трипартитне структуре света.

О перспективама развоја те структуре, говори и подударност интереса ове три земље у сфери њиховог стремљења ка глобалној доминацији, владавини или, могло би се рећи, империјалној амбициозности, која не може да се реализује заједнички, већ само потчињавањем другог. То је, уосталом, историјска реалност и прати људско друштво кроз читаву историју. „У борби за хегемонију Шпанија и Португалија су биле замењене Холандијом, коју затим из трке избацује Енглеска улазећи у конкуренцију са Француском. Крајем 19. века Немачка и Америка оспораваће водећу улогу Енглеске, а САД ће затим преузети улогу светског хегемона, која ће бити подељена са СССР, да би после фијаска *реалног социјализма* Америка остала сама као светски господар. Но, то није крај.“ (Печујлић, Милић, 1994: 204)

Постојање сличних интереса код потенцијалних хегемона (глобална доминација), по нашем схватању, представља једну од највећих препрека за изградњу глобалног троугла на партнерским основама. Ипак, у условима приближних једнаких потенцијала, које поседују *шмена* троугла (иако у различитим областима), и постојања заједничких претњи, будуће релације њихових међусобних односа могу бити успостављене као основа једног стабилнијег и предвидљивијег система односа у међународној заједници.

1. Потенцијали чланица троугла

За сагледавање односа међу чланицама троугла неопходно је упоредити њихове интегралне економске показатеље, пре свега динамику бруто друштвеног производа (БДП) и карактер укупног спољњег дуга. На основу анализе по паритету куповне моћи, према подацима Централне обавештајне агенције САД (ЦИА), БДП САД, 2010. је износио 14,62, НРК – 5,7, а РФ – 1,477 трилиона долара (*The World Fact Book, 2011*). Ипак, према оцени Института за међународну

економију, *Пејтерсон* из Вашингтона, Кина је крајем 2010. године постала највећа економија у свету. Узимајући у обзир разлике у трошковима живота, према паритету куповне моћи, БДП Кине износио је 14,8 а САД 14,6 трилиона долара. Ако су ови показатељи тачни, то значи да је економско лидерство САД, по први пут после Другог светског рата, доведено у питање, што може да има и бројне друге последице. Ипак, треба сагледати и друге показатеље.

Као што је говорио Винстон Черчил, "репутација државе најтачније се одређује сумом коју је способна да узме на зајам". Ако погледамо динамику укупног чистог (државног и корпоративног) дуга те три државе за аналогни период, видећемо да је у САД за последњих седам година, на један долар прираста БДП долазило 1,38 долара пораста спољног дуга; у Кини је тај пораст износио 13, а у Русији 32 цента.

Према стању на дан 16. јануар 2011. године, дуг САД износио је 14 трилиона долара (97% ДБП), што је светски рекорд у апсолутном износу, али је ипак мањи од низа земаља ако се гледа обим економије (БДП). При томе, дугови САД имају високу оцену кредитне способности с обзиром да су номиновани у сопственој валути – амерички долар, т.ј. немају кредитни ризик. Централна банка САД има ексклузивно право на емисију долара и увек може формално да се раздужи код кредитора за било који дуг номинован у сопственој валути. Поред тога, око четвртине америчког дуга (3,6 трилиона долара), налази се у рукама странаца, углавном централних банака других држава. Основни страни имаоци обвезница државног дуга САД, по подацима из марта 2010. године, јесу Јапан (769 милијарди \$) и Кина (755 милијарди \$). Русија заузима осмо место међу власницима обвезница америчког државног дуга САД (Википедија, 2011. *Внешний долг США*).

Дужнички проблеми САД, упркос њиховој релативности, могу веома негативно да се одразе на укупну светску привреду. Недавни договор о подизању горње границе задужености, постигнут између Беле куће и лидера Демократске и Републиканске партије, по мишљењу експерата, само могу да одложе решавање нагомиланих проблема. Према речима руског премијера, Владимира Путина, „Америка не живи од својих средстава већ пребацује део сопствених проблема на сву светску економију, паразитира на светској економији и на монополском доларском положају“ (*Денџи, Коммерсанџ*, 838 (31): 11).

Што се тиче Русије, њен спољашњи државни дуг у апсолутном износу, крајем 2010. године, износио је 480 милијарди \$ (34% од БДП), и први пут после 12 година показује стални раст с обзиром да се земља поново појавила као дужник на међународном тржишту. Без обзира на то, ситуација са спољашњим дугом још није критична, бар не у поређењу са недавном прошлошћу. На пример, после кризе 1998. године, спољашњи дуг Русије износио је

100% БДП а почетком 1999. године, чак 146% БДП. У односу на БДП, изражен у апсолутној вредности, најнижи спољашњи дуг има НРК – 406 милијарди \$ (*The World Factbook-Rank Order-CIA*, 2011). Такође, Кина је данас највећи спољнотрговински партнер САД који има стални растући трговински салдо. Позивајући се на речи руског амбасадора у Пекингу, Сергеја Разова, 12. маја 2011. године, међународни радио Кине објавио је да је Кина постала и највећи трговински партнер Русије, заменивши на тој позицији Немачку (Разов, 2011. *Кийај сѣал крујнейшим ѿорјовым ѿарјинером России*). Иако због уложених средстава у дужничке вредносне хартије САД, Кина и Русија, морају тренутно да подржавају америчку економију, Вашингтон се ипак налази у ћорсокаку шеме војно-технолошке и културно-информационе доминације. Само буџет за одбрану САД, на пример, данас износи скоро колико и одбрамбени буџети свих осталих земаља. Почев од такозваних ратова на Балкану, САД непрестано ратују док све већи део америчке јавности све чешће поставља питање целисходности такве политике.

По свему судећи, свест о границама могућности тера амерички естаблишмент да тражи нове путеве, начине и методе за глобално управљање. У низу таквих иницијатива, уочљиво је одустајање од *Бушове доктрине* и примена такозване *меке силе*; *ресѣарјовање* односа са Русијом; дијалог, истина за сада безуспешан, по питању европске противракетне одбране; ширење сарадње у вези са Авганистаном; потписивање уговора о смањењу стратешког нуклеарног наоружања - СТАРТ-3; припрема и подршка *ѿлишаних револуција* итд. (шире у: Пономарева, 2011а).

С тим у вези, веома је интересантан коментар Стратфора (Stratfor), од 10. марта 2011, везан за резултате сусрета Бајдена са Медведевим: Такозвано *ресѣарјовање* имало је неколико узрока. Пре свега, Русија је учврстила своју доминацију над постсовјетским државама и добила могућност да мења тактику. Она сада може или да примењује једнострана агресивна дејства, или да демонстрира високу спремност за сарадњу, бирајући најефикаснији приступ за овај или онај моменат.

Истовремено, САД су се опасно заплеле у исламском свету: до те мере да практично нису у стању да посвете неопходну пажњу односима са земљама Евроазије и проблемима који се тамо појављују. Дошло је до тога да је Америка морала да затражи помоћ Русије ради решавања одређених проблема у исламском свету, на пример око иранског и авганистанског питања. Али, тешкоћа се огледа у томе што *сва бивша неслајања и даље осијају. Главни ѿроблем између Русије и САД – ѿо је ѿодела сфера уѿицаја у Евроѿи* (курзив је наш – Ј.П. и М.М.) (Stratfor, 2011).

2. Кинески продор

Успеси Кине посебно импресивно делују у поређењу са растућим проблемима САД. Она се, без преувеличавања, налази у узлазној фази своје укупне геостратегијске моћи. При томе, тај узлет није увек могуће изразити апсолутним цифрама.

Укључивање Кине у клуб *јуноуравних космичких држава*, који су до тада искључиво чиниле САД и Русија, коначно је било потврђено 12. јануара 2007. године, када је противракетни систем из реона размештаја кинеског космичког центра *Сичан*, на висини од 865 км, оборио метеоролошки сателит *Feng Yun 1C*, уведен у орбиту 1999. године. Пре тога, 15. октобра 2003. године, реализован је први лет кинеског космичког брода са људском посадом, а 12. октобра 2005. године, у орбиту је уведен космички брод *enc?ou -6* са двојцом космонаута у кабини.

Новембра 2006. године, појавиле су се информације да су Кинези ласерски озрачили један од америчких сателита и наводили га све време његовог лета над кинеском територијом. Реализација тог суперсложеног техничког задатка потврдила је да Кина поседује ласерско наоружање. Наравно, Кина има сопствену Интернет мрежу на хијероглифској основи, практично затворену према осталим глобалним мрежама у оквиру које суверено доминирају САД.

Стварање Шангајске организације за сарадњу (ШОС), 15. јуна 2001. године (видети шире у: Младеновић, Килибарда, 2011), чиме је практично учвршћен *кондоминијум* Русије и НРК у постсовјетској Централној Азији, као и увођење сопствене валутне јединице (*Asian Currency Unit, ACU*), 1. марта 2006. године, од стране Азијске банке, уз учешће Јапана, али са водећом улогом јуана – треба посматрати као значајан сигнал јачања геополитичког утицаја Кине. Велики значај за Пекинг, и за демонстрацију сопственог нарастајућег потенцијала, имала је организација Летње олимпијаде 2008. године, током које је приказана не само економска моћ земље и невероватна мобилизацијска могућност, него су и кинески спортисти остварили сјајан успех освојивши 51 златну медаљу, заостајући, истина, по општем броју одличја у односу на САД - 100 према 110.

Америку, свакако, највише брине јачање кинеске моћи, коју је немогуће контролисати споља. Она данас отворено сматра Кину за свог главног стратегијског противника у 21. веку и чини све како би максимално успорила њен даљи развој.

Седмнаести конгрес Комунистичке партије Кине (КПК), одржан 15-21. октобра 2007. године, потврдио је курс развоја унутрашњег тржишта НРК, који је донео 10. Сазив свекинеског народног конгреса. Тиме се постепено одустаје од експортно оријентисане економије која, упркос огромном финансијским ефектима, ствара гигантске разлике међу различитим регионима земље. Циљ, који је дефинисан одлукама партијског конгреса, као *сјаокан* (изградња средње развијеног

друштва), на делу представља моћан ударац по нивоу потреба тзв. златне милијарде, која укључује САД, Западну Европу и делимично Јапан¹.

Крај свећа ће настајати када милијарда Кинеза седне у аутомобиле, те речи творца еколошког програма ОУН, Клауса Топфера (Klaus Töpfer), брзо су превазиђене, с обзиром да се, са тачке гледишта Запада, већ реализује стварање друге *златне* па и *сребрне* милијарде, на непремостивим ресурсним ограничењима.

Треба посебно истаћи да резултати десете и једанаесте *већолејке* (2000-2010) мислећих политичара, заиста импресионирају. У последњих десет година, темпо економског развоја Кине износио је 10,3% годишње, што је четири пута више него у САД (2,7%). Пораст потрошње довео је Кину 2009. године на прво место по капацитету аутомобилског тржишта. Током 2010. године, започето је пројектовање највећег аутомобилског подводног тунела који ће повезати полуострва Шандунг и Љаодонг на североистоку Кине. У централним градовима интензивно се граде метрои. Према подацима са краја 2010. године, девизне резерве НРК достигле су 2,85 трилиона долара. *Financial Times* је у децембру 2010. израчунао да је, по обиму директних инвестиција у привреду других земаља, Кина заузела пето место у свету, после САД, Француске, Јапана и Немачке. Износ инвестиција је, од 2,85 милијарди долара 2003. године, порастао на 56,5 милијарди долара 2009. године. Позивајући се на истраживања *Financial Times*-а, *BBC* је објавио да су две државне кинеске банке (China Development Bank и China Import Bank), током 2009. и 2010. године дале више кредита владама и фирмама у земљама у развоју него Светска банка. За те две године, Кина је кредитирала ове земље са преко 110 милијарди долара (Хог, 2011).

Напомињемо да су, како за светску, тако и за кинеску економију, то углавном биле кризне године. Према званичној статистици НРК, за време једанаесте петолетке, кинески инвеститори су уложили капитал у 2570 предузећа из 119 држава.

Важно је уочити да се експанзија Кине није само у области производње, већ и у финансијском сектору. Тако је у септембру 2010. године, Пекинг најавио куповину крупног пакета дужничких обавеза Грчке а у јануару 2011. године, потврђене су намере НРК да се издвоји шест милијарди евра за откуп дужничких обавеза Шпаније. Кина већ поседује 10% дужничких хартија од вредности Мадрида.

¹ Почетком идеје о стварању средњеразвијеног друштва, може се сматрати говор Ден Сјаопинга на 12. конгресу КПК 1982. године. Тада је Ден изнео идеју о *широској економској сјајности* која је обухватала период од 70 година. Циљ изнетог програма био је да се до средине 21. века кинеска економија, БДП по глави становника, подигне до нивоа средње развијених држава и да Кина, по укупном БДП, достигне највеће економије света.

Сличну суму, Пекинг је резервисао и за Грчку и Португал и већина тих средстава већ је уложена у откуп дугова тих земаља.

У оквиру војних реформи, на северу земље, изграђен је систем тунела ракетних војски стратегијске намене, укупне дужине три хиљаде миља (око 5 556 км), назван Подземни кинески зид. Претпоставља се да је намена овог система размештање нуклеарног потенцијала Кине, што повећава могућност Пекинга да сачува своје земаљске нуклеарне снаге и после првог удара противника. Војно-поморске снаге Кине, такође су добиле значајна појачања. Уведене су у наоружање нове подморнице за које се претпоставља да су већ опремљене интерконтиненталним ракетама чије су базе на мору. Познато је и да је Кина, пре постављеног рока, успешно завршила испитивања ракетног комплекса *Доні Фені-21D²*. У случају мобилизације тог комплекса, Кина може да спречи улазак америчких носача авиона у Тајвански залив с обзиром да је даљина дејства самонавођене ракете, која уништава циљ по вертикали на широком простору, око 2 000 километара. Пречник дејства уз употребу *Д-21*, шири се до друге острвске дуге – од јапанске групе острва Огасавара, кроз Маријанска острва и Гуам, до архипелага Палау (акваторија у оквиру друге острвске дуге, сматра се *ближим водама* НР Кине, што не признају САД и Јапан)³.

Овакав развој кинеских војних потенцијала налаже да безбедност америчке флоте Пентагон убудуће мора да осигурава путем стварања новог система интеграције флоте и ваздухопловних снага. Ипак, и на ту могућност Пекинг већ има одговор – нови борбени авион пете генерације - *Czanj-20* (J-20), а завршно испитивање планирано је у време посете Р. Гејтса (Robert Gates), 11. јануара 2011. године. Управо за време посете америчког министра одбране успешно је обављен пробни лет кинеског *сјелли-ловца*. Кинеска страна није објављивала завршетак овог пројекта све до 6. јануара, када је Пентагон донео одлуку о скраћењу војног буџета. Испитивања авиона спроведена су тек након завршетка официјалних разговора с Гејтсом. Самим тим, на последњој етапи припреме посете председника НРК, Ху Ђинтаоа, Америци, Пекинг је ставио до знања да преговори морају да се одвијају искључиво на позицијама равноправности (*Новости ВПК*, 2011).

Поред демонстрације војне моћи, Кина активно пласира и свој однос према *проблему свейске ипрџовине - број један*, односно према валутном систему. У интервјуу журналу *Волсџтрип* (*Wall Street Journal*), објављеном уочи посете

² Крилата противбродска ракета *Доні Фені-21Д* првенствено је намењена за уништавање противничких носача авиона на даљини до 2 000км.

³ Острвска дуга је подводни планински венац вулканског порекла, чији се поједини делови подижу изнад површине воде, образујући тако специфичан дуголики ланац острва.

САД, шеф кинеске државе је изјавио да је *иосиојећи међународни валуџни сисџем љродукџ љрошлосџи*, имајући у виду владавину долара у међународној трговини и инвестицијама. Он је потврдио намере Кине да јуан учини глобалном валутом, појашњавајући при томе да ће његов преображај у слободну конвертибилну валуту на светском тржишту бити *веома дуџ* (*За и љроџив INFO, љолиџи-ческиџ новосџи мира*, 2011).

Раст економске, финансијске и војне моћи Кине, од лета 2010. године условио је, после много година, реторику необично оштре интонације према политици САД (у односу на НРК). Такође, Вашингтон се оптужује за планско пљачкање економског богатства многих земаља и циљано подстицање инфлације. Ангажованију политику Вашингтона у Азијско-тихоокеанском региону и на постсовјетском простору, као и појачане притиске на Пекинг везане за војну сферу, кинески експерти вежу за нове покушаје САД да економски и војно-политички обуздају развој Кине. Како је добро приметио коментатор РИА *Новосџи*, Дмитриј Косирев, САД и Кина дошле су у ту ситуацију у којој су се '70-их година нашле САД и СССР: „с једне стране, иде очигледна трка у наоружању једног против другог, а са друге – настављати је без икаквих правила игре, постаје веома опасно” (*Косџрев*, 2011). Због тога су и Бели дом и Пекинг, свако према својим схватањима, заинтересовани за ширење мера поверења. Ипак, то не умањује супарништво ових држава, што се јасно потврдило у корејској кризи и гледањима на последње догађаје у арапском свету.

Може се закључити да су укупни економски и војни успеси Кине, као и њихово планско презентовање, довели до озбиљних резултата. Први пут у историји односа НРК и САД, за време посете Ху Ђинтаоа (18-21. јануар 2011.), објављена је нова базична теза односа међу овим државама: „Узајамно уважавање корених интереса друге стране” (*Девџџков*, 2011). Штавише, када је Обама поставио питање манипулације с курсом јуана, Ху је објаснио да је искуство САД, с огромним спољашњим дугом, њему *џеџико љрихвџџљиво*. Кинески председник је такође, реагујући на примедбу Американаца, мирно признао да у његовој земљи као и у другим, постоје проблеми у вези са правом човека и грађанина али да ће се ти проблеми решавати. При томе, он је подвукао да је Кина усмерена на другарске односе са свим земљама света, *како с Бурмом, џџако и са Сједињеним Државама*. Бела кућа је била принуђена да прећути чињеницу да је упоређена с Бурмом јер су њене корпорације исувише заинтересоване за кинеско тржиште. Међутим, управо 19. јануара, на дан када се чуло поређење с Бурмом, у Египту је дат *блаџслов* за почетак низа револуција које ће захватиле читав простор Блиског Истока, с нескривеном тежњом да се прошире према границама Кине. Уосталом, и без тога, дестабилизација Средоземља, заједно са Персијским заливом и Суецким каналом, неизбежно је требала да изазове скок цена традицио-

налних енергената, што ће се неизоставно одразити на Кину. На пример, по подацима International Energy Agency (IEA), потражња нафте у Кини, јануара 2010. године, порасла је за 28%, у поређењу са јануаром 2008. године.

Имајући у виду све наведено, може се закључити: прво, да се хегемонија САД по објективним показатељима (економским, војним, политичким) неизоставно умањује а да се Кина све више приближава лидерској позицији у оквиру чега ће отвореније остваривати своје интересе; друго, САД нису спремне да напуштају досадашњу позицију па ће, самим тим, конфликтни потенцијал међу овим земљама стално бити у сталном порасту.

У оваквим релацијама, пажња експерата посебно ће бити усмеравати на улогу Русије у савременом свету и њене односе, како са САД, тако и са Кином. Очигледно је да су у овом тренутку, и Пекинг и Вашингтон заинтересовани да сачувају Русију као лојалног партнера, јер о савезничким релацијама и са једне и са друге стране, не може бити озбиљнијих настојања. Пекинг, у том смислу, делује пажљивије и осмишљеније него Вашингтон, настојећи не само да економски веже, већ и да орасположи северног суседа. У том смислу, кинеско руководство стално потенцира посебне односе са Русијом и постојаност приоритета своје спољне политике.

3. Русија у глобалном троуглу

Русија, у окружењу таквих светских гиганата као што су САД и НРК, свакако не блиста. Савремени социјално-економски и војно-технички положај Русије веома је сложен. Без обзира на релативно повољну коњуктуру цена енергената на светском тржишту, по реалном обиму производње роба и услуга, укључујући и најважније, као што су производња жита, нафте, челика итд. Руска Федерација није достигла ни показатеље из 1990. године. Степен зависности унутрашњег тржишта од увозних компоненти, у садашњим условима, чак је виши него уочи дефолта 1998. године. Велики део екстра профита од извоза енергената, преко Стабилизационог фонда, наставља да се прелива у западне, пре свега, америчке банке. У исто време, руске корпорације су *финанскијски глатке*, а то ублажавају масовним захтевима за страним кредитима, увеличавајући тако свој спољашњи дуг.

Унутрашњи проблеми ипак не ометају очување па и проширивање *зоне одговорности* Кремља. Геополитичка дефанзива Русије која је била очигледна за време првог и на почетку другог председничког мандата Путина: катастрофа нуклеарне подморнице *Курск*; повлачење војних база из Вијетнама (Камрани) и са Кубе (Лурдесе); потапање орбиталног комплекса *Мир*; сагласност за присуство америчке војне базе у републикама Централне Азије; повлачење руске 201. дивизије из Таџикистана; *иљшиана револуција* у Грузији и предаја абхаског лидера

Аслана Абашидзе, после *либијанске револуције* у Украјини, постепено је замењена одлучнијом и самосталнијом политиком Кремља на међународној сцени.

Супротстављање једнострано проглашеној независности Косова и покушају размештања елемената америчке противракетне одбране (ПРО) у Пољској и Чешкој; ширење сарадње са Кином у оквиру ШОС; повећање одбрамбених расхода; жестока реакција на провокације Грузије; обустављање учешћа у уговору о конвенционалним снагама у Европи – све то говори о формирању, код руске елите на власти, потпуно другачије слике о корпоративним националним интересима, него што је то било за време Јељцина.

Међутим, са снажно истакнутом патриотском и државном компонентом у оквиру идеолошког обезбеђења актуелне власти, као и раније, не кореспондира одговарајући социјално-економски курс председника и премијера РФ. По подацима академика Д. С. Лавова, висина дохотка по глави становника код најразвијенијих региона земље већа је 60 пута у односу на најнеразвијеније делове Русије; обим инвестиција по глави становника 150 пута, ниво потреба 30 пута а ниво незапослености је мањи 24 пута, итд. При томе, на 15% становништва одлази око 85% штедних улога, 57% новчаних прихода, 92% дохотка по основи власништва и 96% средстава утрошених на куповину стране валуте. Очигледно да се само најдубљом социјалном неравноправношћу у земљи може објаснити тај парадокс, да, заузимајући 76 позицију у свету по просечном доходу становништва (САД – 17, НРК -124), Русија по нивоу животног стандарда стоји на 60. месту (САД – 8, НРК -81), а по дужини животног века – на 161 (САД – 46, НРК – 104) ([Worldbank](#), 2011).

Ипак, без обзира на то што по општим економским показатељима, у односу на САД и Кину, Русија видно заостаје, она поседује огроман комплексни потенцијал. Само је неопходно да се он квалитетно искористи и адекватно заштити.

У суштини, о могућности Русије да се укључи у *глобални процват* па и да постане значајна спона у њему, не говори само геоклиматски распоред, огромни природни ресурси, нуклеарни штит који је опстао, као и интелектуални потенцијал грађана, већ и огромно историјско искуство. Иако се геополитичка улога Русије током последњег столећа неколико пута радикално мењала заједно са целокупном *архитектуром* света, то је држава која је увек, на овај или онај начин, била респективни субјект међународних односа.

После Првог светског рата и Октобарске револуције, Совјетска Русија, а затим и Совјетски Савез, практично су били искључени са списка *великих држава* на коме је, уз одређена неслагања, Руска Империја ипак заузимала значајно место. После Другог светског рата, СССР је постао друга *супердржава* света. Рушење СССР у оквиру перестројке, и деградација Руске Федерације током *иријских реформи* '90-их година прошлог века, поново су довели државу до прага ге-

ополитичког преживљавања. Обнављање система државно-монополског капитализма, после доласка на власт Владимира Путина, покренуло је процес враћања земље у ред *великих држава*. У суштини, место Русије у светском систему је нестабилно, али никада није значило одлазак на периферију светске политике. Према свим класичним теоријама међународних односа, политичка снага једне земље увек зависи од потенцијала моћи којом располаже. Русија, *наоружана* сировинским, посебно енергетским, богатством, респективним нуклеарним ратним потенцијалом и правом *ветџа* у Савету безбедности, свакако не може бити занемарена као важан субјект у свим значајнијим међународним релацијама.

4. Интереси земаља троугла

Треба пре свега нагласити да у се овој анализи не посматрају сви, већ, по нашем мишљењу најважнији, стратешки параметри земаља који их сврставају у врх геополитичке архитектуре света. Друго, сматрамо да управо постојање противречних па и конфликтних интереса међу државама, омогућава формирање стабилног троугаоног светског система у коме је свако *џеме џроуџла* способно, не само да не дозволи хегемонију једне од држава, већ и да спречи формирање блиских савезничких односа друге две. И, треће, очигледно је да практична реализација интереса које имају земље *глобалној џроуџла*, највероватније неће моћи да буде остварена у *чистјом виду* ни у једној држави. Много је вероватније да ће, као у свим великим системима, резултанта деловања различитих сила свакако бити различита од почетне замисли појединачних субјеката, а није искључена ни могућност да то деловање доведе и до трансформације па и деформације читавог система.

Упрошћено речено, за САД, стратегијски интерес изражава се у тежњи да, помоћу новца, овладају руским ресурсима и кинеском радном снагом. У том смислу, Америка се појављује као велики рентијер који истовремено добија природну, емисиону, интелектуалну и потрошачку ренту. Код овакве концепције, НРК је *свејска радионица* за производњу робе ниског и средњег технолошког нивоа, док је Русија – *сировинска колонија*, депонија отпада и, по могућности, снабдевач *џојовским месом*. У том смислу, Вашингтон већ више од две године покушава да наговори Москву да прихвати присуство руских контингената у Авганистану.

За НРК, стратегијски интереси су: развој унутрашњег тржишта на рачун експлоатације руских ресурса; смена Америке на позицији светског лидера: у почетку у области финансија, затим информатике, технологије и на крају – војске; наставак геополитичке експанзије у Азији, Африци и Латинској Америци; ширење етничког присуства на руском Далеком истоку и на тихоокеанској обали САД. Огроман број незапослених (по разним оценама од 150 до 300 милиона),

резултираће потискивањем људске масе ка проналажењу бољег живота, између осталог и на север, у Русију, богату природним ресурсима. Чак и двадесети део такве економске миграције може да доведе до потпуне промене демографске ситуације у Сибиру и на Далеком истоку где данас (иза Урала) живи мање од 20 милиона становника (Население России, 2011).

За сада, основни правци кинеске миграције усмерени су у сасвим другом смеру – ка југу, југо-истоку и ка истоку. Такође, Кина, по својој природи, није *ценџифуџална* већ *ценџриџеџална* земља. То се практично уочава у целокупној кинеској култури: од познатог настојања да *хуџџао* (кинески мигранти) буду сахрањени на *исџориџској земљи* до политике *оџворених враџа* (за улазак инвестиција и технологије). То значи да не треба очекивати неки неконтролисани и хаотичан процес у односу на руско пространство. Другим речима, у Русији ће бити толико Кинеза, колико је потребно за задовољавање кинеских системско-динамичних интереса. Ни више, ни мање! Суштински, за Кину, Русија представља сировински и делимично технолошки ослонац за полетање *црвеноџ змаџа* ка јужном делу Тихог океана, док су САД – главни противник.

Имајући у виду то да ће Кина у непосредној будућности од Русије тражити само поуздану логистику: војно-политичку, технолошку и сировинску, може се закључити да се Кина и Русија међусобно допуњују и да нису у односу конфронтације, као што је то случај са Русијом и САД или још више са САД и Кином, које тесно повезују превасходно трговински и финансијски односи (више од вредности једног трилиона долара златних резерви Кине).

Из овога произилази да могуће претње Русији од стране Кине у потпуности могу бити нивелисане, уколико Русија буде:

а) довољно снажна да сачува своју геополитичку целовитост и не дозволи америчку блокаду Кине у Централној Азији;

б) довољно богата да започне потпуније *освајање* Сибира и Далеког истока; довољно бројчана да самостално обезбеди значајан део кинеских потреба у сировинама;

в) довољно развијена да у следећих 10-15 година створи високу технолошку позицију која ће обезбедити да Кина не стрепи од америчке војно-технолошке премоћи.

Стратегијски интереси Русије, везани су, пре свега, за системску модернизацију друштва, засновану на максималном отклону од логике *наџрућеџ развоџа* и *оџворених џраница*. Данас је већ јасно да Русија не може да парира Америци сопственом војно-технолошком и информационо-финансијском моћи, исто као што не може да парира Кини адекватном, по размерама, демографском и економском политиком. Једина шанса Русије да сачува место у *џроуџлу* јесу инвестиције (на рачун природне ренте) у *људски каџиџџал*, односно у сопствено становни-

штво. Треба поново нагласити да приоритет Русије није заштита од спољашњих опасности, без обзира одакле долазе, већ унутрашњи проблеми на чије решавање би морале да буду усмерене најзначајније снаге државе и друштва.

Русија је у актуелном тренутку поново дошла до нове тачке *бифуркације* која је, у системском смислу као *џресликана* из средине '80-их година прошлог века. Тада се она суновратила у *џересџројку* и *џрџишине реформе*. Ипак, ако је 20-25 година раније Совјетски Савез, условно речено, био мета за реформско, информационо и деформационо дејство од стране осталог дела света, налазећи се на *џравцу љавној наџада*, не само Запада, већ и властитих савезника из социјалистичког тора, данас је статус *љавној неџриџаџеља*, у светским размерама, више резервисан за САД. Због тога су шансе Русије да избегне поновни геополитички пад и да сачува и ојача своју позицију у оквиру светског система прилично велике, уколико буде имала снаге да да изврши озбиљну унутрашњу трансформацију.

Са тог гледишта, Кина представља *џприродној* и *џџиориџској* савезника Русије, с обзиром да њени интереси, за разлику од америчких, очигледно не противрече руским. НРК се не меша у унутрашње ствари Руске Федерације, не инсталира своју агентуру у руску елиту, не врши идеолошку обраду руске омладине и руског јавног мњења. На крају, и Русија и Кина су заинтересоване за структурно јачање државе као главног носиоца сопствене цивилизације, у то време кад САД на, дугорочном плану, воде политику демонтажа државе (туђе) као елемента структуре будућег света који ће бити формиран у оквиру новог универзалног система под америчким руководством.

Могући модел стратегијског партнерства Русије с НРК не треба да прелази у *браџџимљење* које подразумева *замрзавање* односа с Вашингтоном. Он мора да се испољава као режим динамичке стабилности у оквиру *љобалној џпроџла*, што би дозволило Кремљу да, у одређеној мери, моделује билатералне односе с Кином и са САД, као и да учествује у тространим заједничким пројектима који би имали одлучујући значај за формирање будућности читаве цивилизације.

У закључку треба нагласити да се опште смањење могућности управљања, данас појављује као главна тенденција у развоју међународног поретка. То ће свакако остати и у наредних десетак година. Међународна заједница – државне и недржавне институције – нису у стању да спрече тенденцију нарастања хаотичности. Већина главних међународних субјеката делује ван некадашњих оквира и праксе а норме су, или поремећене или немоћне. Непредвидиви међународни развој ствара озбиљан изазов (у оквиру тога и безбедности), за све па и за лидере међународног поретка – Кину, Америку и Русију.

Сложеност савременог система огледа се и у чињеници да, без обзира на одређене кризне моменте, САД као и раније имају преимућство над свим осталим

државама па и групама земаља, по комплексним показатељима моћи. За сада, ни један од алтернативних *јолова* (ЕУ, Кина, Русија), чак ни сви заједно, не поседују физичку моћ ни жељу да се појаве у улози гаранта за регулисање светског система, пре свега у војној сфери. Истовремено, никада није било више позива на равноправност, демократију и слободу. „Ко данас зна да заустави арогантно понашање наше врсте давањем права гласа и давањем *гласа* природи? Да ли стварно постојеће демократије треба да покушају да развију нове механизме за интервенцију у насилним сукобима, коришћењем *меких* и *тврдох* средстава? И шта демократе широм света треба да мисле о Сједињеним Државама? Како прва у историји глобална доминантна сила, која је сама по себи демократија, може да се демократизује?” (Keane, 2010:31).

Објашњења, која се заснивају на ставу да је Америка једина спремна и позвана да уређује свет, јер има моћ, најузвишеније вредности и *особен осећај за међународну одговорност*, односно способност "да твори поредак" (Манделбаум, 2006: 23), заиста не могу да издрже ни елементарну научну критику. Тежња за превеликом концентрацијом моћи, било на државном, регионалном или светском нивоу, увек је представљала опасност. Ову појаву добро је уочио још лорд Актон истичући да свака власт квари, а апсолутна квари апсолутно. Да иронија буде већа, на неопходност примене принципа поделе и равнотеже власти, први су у пракси инсистирали оци америчког устава још пре више од двеста година. Због тога све више постаје „апсурдно да земља која је прва предложила и увела тај принцип у своју земљу пре толико година постаје највећи противник тога принципа у светским размерама” (Васовић, 2010:440).

С друге стране, тежња да се на нивоу међународне заједнице уреди односи по принципу неке истинске правне светске државе, такође је нереална. Основни субјекти међународних односа јесу државе (иако је и положај националне државе у ери глобализације значајно промењен), али оне нису једнаке и равноправне. Сва досадашња настојања да се свет обликује и прекомпонује, нису могла да разруше успостављену *каспинску* поделу од високоразвијеног и развијеног „центра”, „полупериферних друштава” и скоро безнадежне „периферије” (Печујлић, Милић, 1994:201).

Промоција демократије и јирјинске економије јесте прихватљив циљ, али за његово остваривање морају постојати и одговарајућа средства. Не може терор бити средство за постизање слободе, ни лаж за откривање истине, нити диктатура за увођење демократије.

Управо би због тога требало истрајавати у формирању *глобалној ипроула*, јер у оквиру њега за људску цивилизацију постоји шанса да опстане и да створи поуздан и безбедан систем, у коме се може очекивати релативна складност целине уз очување идентитета сваког њеног сегмента.

ЛИТЕРАТУРА:

- Ahrari, J.B. (1996). The New Great Game in Muslim Central Asia. *McNair Paper* (47) <<http://www.ndu.edu/inss/McNair/mcnair47/mcnair47>> 26.5.2011.
- Баранов, А. Ю. (2007). *Шанхайская ор̄ганизация со̄трудничества: с̄тановление и ѳуѳи раз-
вития*. Москва: Международный институт социальных наук.
- Bentley, M. (editor). (1996). *Companion to Historiography*. London and New York: Routledge.
- Бжежински, З. (2004). *Амерички избор*. Загреб: Политичка култура, Подгорица: ЦИД.
- Девятков, А. (2011). Ху Цзиньтао в США. Частный корреспондент од 26.1.2011.<
http://www.chaskor.ru/article/hu_tszintao_v_ssha_21982> 26.5.2011
- Димитријевић, В., Стојановић, Р. (1977). *Основи ѳеорије међународних односа*. Београд: Службени лист СФРЈ.
- Феномен русской влас̄ти: ѳреемс̄веннос̄иѳ и изменение* (2008). Материалы постоянно действующего научного семинара, Выпуск 3 (12), Москва: Научный эксперт;
- Фунг-Ју-Лан. (1993). *Ис̄торија кинеске филозофије*. Београд: Полит.
- Хог, К. (2011). BBC Russian. *Банки Кийая выдаюѳ больше кредитѳов, чем Всемирный банк* <http://www.bbc.co.uk/russian/international/2011/01/110118_chinese_bank_loans.shtml> 26.5.2011.
- Huntington, S. P. (1957). *The Soldier and the State The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Јефтић, З., Младеновић, М., Мандић, Г. (2010). Нови стратегијски концепт НАТО-а и Руска иницијатива за промену архитектуре европске безбедности. *Војно дело* 62 (4):146-164.
- Keane, J. (2010). *Ѕта је добро u демократији? У: М. Podunavac (prir), Dr̄жава i демократија*, Београд: Службени гласник.
- Косик, К. (1983). *Дијалек̄тика кризе*. Београд: Младост.
- Косырев, Д. (2011). И, кстати, что здесь делают американские авианосцы? <
<http://www.rian.ru/analytics/20110111/320191029.html>> 26.5.2011.
- Кваша, М. (2011). Как Владимир Путин стал миллиардером. *Коммерсан̄иѳ-Деньѳи*, 838 (31). <
<http://www.kommersant.ru/doc/1681739>>26.5.2011;
- Манделбаум, М. (2006). *Треба ли свеѳу ѳолијаѳ –Како Америка делује као свеѳска влада у 21. веку*. Београд: Филип Вишњић.
- Маркузе, Х. 81968). *Човек једне димензије*. Сарајево: Веселин Маслеша.
- Миршајмер, Џ. (2010). *Трагедија ѳолиѳике великих сила*. Београд: Удружење за студије САД у Србији.
- Младеновић, М., Килибарда, З. (2011). Шангајска организација за сарадњу. *Војно дело*, (1): 24-40.
- Население России. *С̄ѳаѳистика, фак̄ѳы, коментарии, ѳроѳнозы*. <http://www.rf-agency.ru/acn/stat_ru> 26.5.2011.
- National Bureau of Statistics of China. < <http://www.stats.gov.cn>> 26.5.2011.
- Новости ВПК. < <http://vpk.name>> 26.5.2011.
- Nye, J. (1990). *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. New York: Basic books.
- Nye, J. (2004). *Soft Power*. New York: Public Affairs.
- Paret, P. (ed.) (1986). *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press;

- Печуџлић, М., Милић, В. (1994). *Социологија*. Београд: Институт за политичке студије.
- Пономарева, Е. Г. (2011). *Вирус револуцији и закони Токвиља*. <<http://www.fondsk.ru>> 26.5.2011;
- Пономарева, Е.Г. (2007). *Политические инстинкты и отношения в современной России*. Москва: РОССПЭН.
- Пономарева, Е. Г. (2011). *Стирање уничиожења Ливии*. <<http://www.mgimo.ru>> 26.5.2011.
- Послание Президента Федеральному собранию 25 апреля 2005 г <www.kremlin.ru> 26.5.2011.
- Примаков, Е. (2009). *Мир без России? К чему ведет политическая близорукость?* Москва: Российская газета.
- Разов, С. (2011). *Китайский сигнал крупнейшим торговым партнером России*. Международное радио Китая <<http://russian.cri.cn/841/2011/05/12/1s381407.htm>> 12.5.2011.
- Рубан, Л.С. (2006). *Дилемма XXI века: Толеранность и конфликты*. Москва: Academia.
- Советский энциклопедический словарь, издание IV. (1989). Москва: Советская энциклопедия.
- Stratford (2011). March 10. *U.S.-Russian Relations: Biden Visits Moscow* <<http://www.america-russia.net/eng/geopolitics/270251604>> 26.5.2011.
- Тадич, Љ. (1996). *Наука о политике*. Београд: БИГЗ.
- The World Fact Book (2011). <www.cia.gov> 26.5.2011.
- The World Factbook-Rankorder-CIA (2011). <www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2079rank.htm> 26.5.2011.
- Тофлер, А. (1998). *Рай и антирай*. Београд: ПАИДЕИА.
- Васовић, В. (2010). *Глобализација држава и демократија*. У: М. Подунавац (прир), *Држава и демократија*, Београд: Службени гласник.
- Внешний долг США (2011). *Википедия* <<http://ru.wikipedia.org>> 26.5.2011.
- За курс юана (2011). *За и Против.info* <<http://zai protiv.info/novosti/prezident-kitaya-xu-dzintao-dal-intervyu-amerikanskim-gazetam003289>> 26.5.2011.

Miroslav Mladenović
University of Belgrade
Faculty of Security Studies

Summary

Jelena Ponomareva
Moscow State Institute of international Relations
(University) of the MFA of Russia

CHINA-UNITED STATES- RUSSIA: THE GLOBAL TRIANGLE OF THE 21 ST CENTURY

After the cold war, when the Eastern block collapsed, considerable changes were made in the world security architecture. Although it seemed like a beginning of more certain and secure era, cold war ending didn't fulfil expectations neither the main actors in the cold war conflict, nor the expectations of the rest of the world. Besides, collaps of one block, didn't stop growth dynamic of new power centers. Tendencies for power are not new and unfamiliar to human. When bipolar system collapsed, other subjects started fighting for the positions. PRC role with her enormous people potential, growing economy and strengthened military is evident. Soviet Union, accordingly Russian Federation, believed that there was no more need for strengthening the other block, especially when the opposite doesn't exist. But, former partners included the opposite side, and that made more tensions between Russia and United States. Rest of the world didn't get better chance to create own future. On the contrary, especially for the peripheral and semiperipheral countries, new threats appeared that destabilized individual and collective security. Efforts to make human community rational, were always idealism and those efforts were considered utopian, but under the given circumstances, for the international stability, the most acceptable model is model of global triangle – China, Russia, USA. Reason why this three countries is their specific potentation: USA is powerful technological, military and political center, RF is worlds warehouse" and China is the worlds manufacture. In the globalism domination over nationalism era that model could be the optimal „braking and balance" system in the international relations- political ideal that all liberal schools wanted to achieve- starting Lock, Montesquieu, Rousseau till today.

Key words: People Republic of China, United States of America, Russian Federation, globalisation, security, collaboration